

KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA

OPISNA ANALIZA STANJA NARODNIH KNJIŽNICA - 2015./16.

1. MREŽA KNJIŽNICA

KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA

- Površine je **1.772 km²**; smještena na sjeveru Hrvatske, uz granicu s Republikom Mađarskom.
- Graniči s Međimurskom, Varaždinskom, Virovitičko-Podravskom, Bjelovarsko-bilogorskom i Zagrebačkom županijom.
- Na području Županije nalaze se **3 grada (Koprivnica, Križevci i Đurđevac) te 22 općine.**

Naseljenost

- Prema Popisu stanovništva iz 2011., **broj stanovnika u Županiji je 115.582.**
 - Omjer gradskog i seoskog stanovništva je podjednak - **otprilike polovica stanovnika živi u gradovima (60.317), a tek nešto manje u općinama (55.265).**
- Prostor općina relativno je slabo naseljen:
 - **16 općina ima do 3.000 stanovnika, što je 73% od ukupnog broja općina (od toga broja, 9 općina ima manje od 2.000 stanovnika);**
 - 3 općine imaju između 3000 i 4000 stanovnika (14%);
 - 2 općine imaju između 4.000 i 5.000 stanovnika (9%);
 - **samo 1 općina (Sv. Ivan Žabno) ima više od 5.000 stanovnika (4%).**
- Većina općina sastoji se od većeg broja **raštrkanih i prometno slabo povezanih naselja: prosječno u jednoj općini ima 8 naselja** (najmanje ih je 2, a najviše 37 - u općini Sv. Petar Orehovec).
- Od ukupno 185 naselja u općinama, **170 naselja ili 92% ima manje od 1.000 stanovnika.**
- **Samo 15 naselja ima više od 1.000 stanovnika:**
 - 14 naselja ima između 1.000 i 2000. stanovnika;
 - **samo je jedno naselje s više od 3.000 stanovnika (Virje).**

Uvjeti za osnivanje i djelovanje knjižnica

- U Županiji ne postoje realni uvjeti za osnivanje stacioniranih knjižnica u većini općina, a razlozi tome su sljedeći:
 - mala naselja, s malim brojem stanovnika,
 - nedostatni općinski proračuni (pretežno ovise o skromnom dohotku od poljoprivrede),
 - slaba ili nepostojeća prometna povezanost između naselja, tj. stacionirane knjižnice u općinskim središtima ne mogu biti dovoljno dostupne ostalim stanovnicima u općini, koji žive u naseljima izvan općinskog središta.
- Stoga se u Županiji kontinuirano i sustavno potiče razvoj pokretnih knjižnica koje su se u datim uvjetima pokazale racionalnije, a istovremeno zadovoljavajuće stručno i profesionalno ispunjavaju osnovne potrebe stanovnika za knjižničnom uslugom.
- Istovremeno, i dalje se potiče i podržava osnivanje općinskih stacioniranih knjižnica u sredinama u kojima se za to uspiju ostvariti potrebne zakonske i stručne pretpostavke.

ŽUPANIJSKA KNJIŽNIČNA MREŽA – 2015./16.

Na području Koprivničko-križevačke županije u 2015./16. godini djeluje **5 narodnih knjižnica - samostalnih ustanova u kulturi** - od čega su tri gradske i dvije općinske, te dva bibliobusa.

Sve navedene knjižnice, stacionirane i pokretne, uspješno ostvaruju svoju ulogu nositelja informiranja, kulturnih i obrazovnih programa u zajednici.

U svojim sredinama narodne knjižnice prepoznate su od građana kao poželjna i rado korištena mjesta za provođenje slobodnog vremena i stjecanje znanja, mjesta promicanja novih tehnologija, informacijske pismenosti, demokracije, socijalne inkluzije, očuvanja kulturne baštine.

Knjižnice djeluju kao institucije dostupne i namijenjene građanima svih dobi, obrazovanja i interesa, a u radu primjenjuju najusuvremenija stručna dostignuća, prate trendove i provode inovativne projekte.

GRADOVI

Sva tri grada u Županiji imaju samostalne gradske narodne knjižnice. To su:

1. Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" **Koprivnica** (*žup. matična knjižnica*) + *Bibliobusna služba*
2. Gradska knjižnica "Franjo Marković" **Križevci** + *Bibliobusna služba*
3. Gradska knjižnica **Durđevac**

OPĆINE

Dvije općine (od ukupno 22) imaju **samostalne općinske narodne knjižnice. To su:**

1. Narodna knjižnica **Virje**
2. Općinska knjižnica Sidonije Rubido Erdödy **Gornja Rijeka**

U 20 općina koje nemaju stacioniranu knjižnicu, knjižničnu uslugu pružaju DVIJE BIBLIOBUSNE SLUŽBE:

- **BIBLIOBUSNA SLUŽBE Knjižnice i čitaonice "Fran Galović"** djeluje od 1979. godine, kada je nabavljen prvi bibliobus. Sadašnji bibliobus nabavljen je 2004. Ima 2 zaposlenika – dipl. knjižničarku i vozača-pomoćnog knjižničara. Na kraju 2015. koprivnički bibliobus imao je 48 stajališta u 39 naselja na području 17 općina u kojima nema stacioniranih knjižnica te u rubnim dijelovima grada Koprivnice.
- **BIBLIOBUSNA SLUŽBA Gradske knjižnice «Franjo Marković» u Križevcima** počela je s radom 2009. godine kad su po prvi put u povijesti knjižničnu uslugu u svojim mjestima dobili stanovnici Kalničkoga prigorja, gdje je ova pokretna knjižnica na kraju 2015. s ukupno 34 stajališta pokretne knjižnice pokrivala 3 male općine i naselja u brdsko-planinskom području oko Kalnika (ukupno 10 naselja) te na širem području grada Križevaca (12 naselja). U bibliobusu radi jedan zaposlenik – vozač bibliobusa/pomoćni knjižničar (?)

Od siječnja 2015. godine, u mrežu stajališta koprivničkog bibliobusa uvedena je općina Molve, posljednja općina u Županiji koja do 2015. još nije imala osiguranu knjižničnu uslugu za svoje stanovništvo.

Tako od 2015. bibliobusi pokrivaju 20 općina, ili 90% od ukupnog broja općina, odnosno 100% općina koje nemaju stacioniranu knjižnicu.

To ujedno znači da od početka 2015. godine **pokrivenost Koprivničko-križevačke županije uslugama narodnih knjižnica u 2015. godini iznosi 100%**, s obzirom da stanovnici u svim jedinicama lokalne samouprave (3 grada i 22 općine) imaju mogućnost korištenja usluga narodne knjižnice (bilo stacionirane ili pokretne).

Koprivničko-križevačka županija **prva je i za sad jedina županija u Hrvatskoj u kojoj su bibliobusne službe organizirane u dva različita grada, tj. jedna se nalazi uz županijsku matičnu knjižnicu (u Koprivnici), a druga djeluje uz gradsku knjižnicu u susjednome gradu (Križevcima).**

Procijenjeno je isplativijim osnovati službu pokretne knjižnice bliže području koje ona treba obuhvatiti. Kada vozilo i osoblje imaju svoje sjedište u blizini područja koje bibliobus obilazi, više se vremena može aktivno raditi na terenu, umjesto da se dugo putuje do tamo i natrag. Također se štedi na gorivu i vozilo se manje troši jer ne putuje na duge relacije.

S obzirom da kod odabira vozila za pokretnu knjižnicu treba voditi računa i o vrsti terena, za specifičan križevački brdsko-planinski teren pogodnije je bilo nabaviti manje vozilo kombi tipa, umjesto velikog bibliobusa na kamionskom podvozju kao što je koprivnički koji se zbog veličine i težine (osobito zimi) ne bi mogao kretati brdskim terenom kakav je onaj u Kalničkom prigorju.

Sve općine koje koriste bibliobus sudjeluju u sufinanciranju usluge bibliobusa, dok županija sufinancira cca 60% troškova obje pokretne knjižnice (koprivničke i križevačke). Županijskim sufinanciranjem pokriva se većina troškova zaposlenika; u nabavi knjižnične građe za bibliobuse sudjeluju Ministarstvo kulture i Županija, dok se materijalni troškovi poslovanja namiču iz sredstava kojima u sufinanciranju sudjeluju same općine i poduzeća kao korisnici. Osnivači knjižnica (gradovi Koprivnica i Križevci) ne sudjeluju u financiranju bibliobusnih službi.

POTREBE ZA DODATNIM KNJIŽNICAMA - OGRANCIMA, STAJALIŠTIMA

U svim općinama, kao i na širem području gradova, i dalje postoje potrebe za pružanjem usluga u naseljima izvan općinskih ili gradskih središta, osobito u mjestima gdje se nalaze područne škole, ili vrtići, domovi za starije, ili ako se o radi o prometno izoliranom području i sl. Riječ je o malim naseljima u kojima stoga nije racionalno osnivati knjižnične ogranke, pa čak ni stanice ili stacionare, jer i za to je potreban odgovarajući prostor i djelatnici, za što u pravilu nema dovoljno sredstava.

Jedan dio takvih naselja pokriven je stajalištima bibliobusa, ali još uvijek više od 50% naselja izvan sjedišta općina i gradova nije obuhvaćeno knjižničnom uslugom. Značajan dio toga područja mogao bi se pokriti kad bi postojeći bibliobusi imali mogućnosti za otvaranje druge smjene - za što imaju potrebne resurse koji se odnose na vozilo i fond, ali nemaju dovoljno djelatnika - dakle, trebalo bi **zaposlit** djelatnike za rad u drugoj smjeni postojećih bibliobusa (ukupno minimalno troje).

Također, i druge narodne knjižnice mogle bi uspostaviti pokretnu knjižničnu uslugu za naselja izvan svog sjedišta. Npr., kad bi se u **Gradskoj knjižnici Đurđevac** uspostavila usluga bibliobusa za općine i naselja koja gravitiraju Đurđevcu, koprivnički bibliobus mogao bi umjesto odlaska u ta udaljena naselja obuhvatiti više stajališta na području koje gravitira Koprivnici, ili uvesti duža stajanja na postojećim stajalištima. Slično je i u Općini Virje gdje bi **Narodna knjižnica Virje** također mogla pružati pokretnu uslugu u okolnim općinskim naseljima. Međutim, za to prvenstveno također nedostaje djelatnika - trebalo bi **zaposlit** barem još po jednog djelatnika u svakoj od spomenutih knjižnici, a potom pribaviti i odgovarajuća vozila za obavljanje pokretnih usluga.

ORGANIZACIJSKI OBLICI KNJIŽNICA U ŽUPANIJI - OCJENA STANJA

Za područje Koprivničko-križevačke županije kao najuspješniji organizacijski oblik knjižnica pokazale su se samostalne gradske knjižnice i samostalne općinske knjižnice te bibliobusne službe. **Razvoju knjižnica osobito je pridonijelo osamostaljivanje knjižnica iz sastava nekadašnjih centara za kulturu**, ili pučkih učilišta koje je provedeno 90-ih i početkom 2000-tih godina. Kao samostalne ustanove, **knjižnice su znatno napredovale u stručnom knjižničnom poslovanju, ostvarile su bolje prostorne i kadrovske preduvjete za rad te dobile potrebnu slobodu u kreiranju i provođenju programske djelatnosti s osnovnim ciljem kvalitetnijeg i učinkovitijeg služenja zajednici.**

Za bolje pokrivanje područja Županije knjižničnom uslugom prvenstveno **nedostaju stručni zaposlenici**, koji bi omogućili uspostavu općinskih samostalnih knjižnica u pojedinim općinama gdje određeni materijalni uvjeti za to već od ranije postoje (fond, prostor i sl.), ali u općinama nema interesa ili nema mogućnosti za zapošljavanje djelatnika, kao preduvjeta za uspostavu knjižnice.

Također, **nedostaju zaposlenici u postojećim pokretnim knjižnicama - radi formiranja druge smjene u oba bibliobusa.** Dodatni zaposlenici osnovni su uvjet i za uspostavu novih pokretnih službi, za kojima postoji potreba.

Za osnivanje ogranaka (kao i stacionara ili stanica) bili bi također potrebni **veći kapaciteti i resursi matične, odnosno ostalih postojećih knjižnica** - poglavito **nedostaje veći broj stručnih djelatnika**, ali i dodatni prostor, oprema i građa, za što trenutno nema realnih financijskih mogućnosti.

2. PROSTOR, PRISTUP I OPREMA

Sve su narodne knjižnice u Županiji smještene **u nenamjenskim, ali prilagođenim prostorima, tj. u adaptiranim zgradama**. U posljednjih dvadesetak godina (1995.-2015.) u svim knjižnicama provedeni su projekti proširivanja i adaptacija, te su one suvremeno uređene i opremljene.

Ako se računa samo prema parametru broja stanovnika, **ispunjenost Standarda prostora u knjižnicama na razini Županije iznosi 85%**. Međutim, **to ne daje realnu sliku**, jer se radi samo o početnoj, minimalnoj kvadraturi koju trebaju imati knjižnice, ali pri tome **nisu uvaženi nikakvi drugi parametri** kao što su: broj i vrste odjela i službi, količina građe, vrste i broj usluga i programa, potrebe za radnim mjestima za korisnike u čitaonicama i učionicama, za rad na računalima itd., što je sve također predviđeno Standardima.

Stvarna je situacija na da se **na razini Koprivničko-križevačke županije svega 59% fonda nalazi u slobodnom pristupu**, dok je preporuka prema aktualnim trendovima u svijetu da sva građa treba biti dostupna korisnicima u slobodnom pristupu. Također, prema suvremenim standardima i potrebama, ukupan prostor za građu trebao bi zauzimati svega 30% ukupnog prostora Knjižnice, a prostor za korisnike 70%, dok je u pojedinim knjižnicama Koprivničko-križevačke županije (*npr. u Koprivnici*) taj omjer zapravo obrnut.

Najznačajniji iskorak učinjen je 2015. u Križevcima gdje je je 24.4.2015. otvorena nova zgrada Gradske knjižnice „Franjo Marković“ Križevci, za koju je prenamijenjen i u potpunosti rekonstruiran i adaptiran bivši Dom HV-a. Umjesto s ranijih petstotinjak, knjižnica sada raspolaze s **1.450 m2 prostora, a korisnički prostori prostiru se na tri etaže povezane dizalom**.

Gradska knjižnica Đurđevac također je u 2015. proširena za 70 m2, nakon **otkupa i uređenja dodatnog prostora** u nastavku na sadašnji Stručni odjel. Od 2015. ova je knjižnica i dostupnija korisnicima pomoću ugrađenog **dizala** koje omogućuje ravnopravan pristup knjižnici osobama s invaliditetom, ali i svima onima koji ranije nisu mogli doći do prvoga kata zgrade gdje je smještena knjižnica.

Osim križevačkog i đurđevačkog primjera, **sve ostale knjižnice fizički su nedostupne jer su smještene u visokom prizemlju (Virje), na katu (Gornja Rijeka) i/ili na više etaža (Koprivnica)**, a nijedna nema npr. dizalo, ili neki drugi način pristupa povišenim etažama za sve korisnike kojima bi to bilo potrebno.

U Knjižnici i čitaonici "Fran Galović" Koprivnica, u zgradi sa četiri etaže za korisnike, nije moguće ugraditi dizalo, što knjižnicu čini potpuno nedostupnom velikom broju građana. Stepenice na glavnom ulazu u prizemlje Knjižnica je rješila postavljanjem ulazne rampe na sporednom ulazu, ali ostale etaže i dalje nisu dostupne korisnicima s teškoćama u kretanju. Ali, čak i kad uđu u posudbeni odjel u prizemlju, osobe u invalidskim kolicima ne mogu se kretati zbog skućenog prostora između policia. Jednako je i na svim drugim etažama jer u sadašnjoj zgradi (u svega 1.058 m2) više nema prostora ni za građu, ni za korisnike te je dio građe već morao biti izmješten u dva dislocirana spremišta.

Koprivnički knjižničari još **2012. su izradili dokument „Programska osnova nove Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica“**, u kojem su detaljno opisali aktualne i planirane potrebe građana Koprivnice za knjižničnim uslugama, te izračunali kako bi koprivnička knjižnica prema važećim propisima, s obzirom na broj korisnika, usluga, veličinu fonda itd. trebala imati najmanje tri puta više prostora, tj. **između 3.000 i 4.000 m2**. Tek tada mogao bi korisnicima u slobodnom pristupu biti odgovarajuće dostupan knjižnični fond od preko 160.000 jedinica građe kojeg je trenutno u zatvorenim spremištima spremljeno čak 2/3! Odgovarajući zaseban i prikladno uređen prostor dobile bi sve skupine korisnika, preko beba i mladih, do osoba treće životne dobi, a nova knjižnica u kojoj bi se osigurala svakome primjerena suvremena vertikalna i horizontalna prostorna komunikacija, napokon bi trebala biti ravnopravno dostupna i korisnicima s teškoćama u kretanju.

Plan je izgradnja nove zgrade knjižnice korištenjem EU fondova. **Za početak trajnijeg rješavanja problema knjižničnoga prostora, čeka se odluka Grada Koprivnice, Osnivača Knjižnice, o lokaciji na kojoj će se u budućnosti razvijati buduća knjižnica.** Krajem 2015., Grad je osnovao Povjerenstvo za odabir lokacije buduće knjižnice te osigurao određena sredstva za izradu projektne dokumentacije.

Uz podršku Upravnog vijeća svoje ustanove, knjižničari su preporučili i poželjnu lokaciju u središtu grada, koja bi po svim parametrima odgovarala za gradnju nove zgrade knjižnice jer se nalazi u neposrednoj blizini sadašnje knjižnice, kao i drugih srodnih ustanova (Muzeja, škole, Pučkog učilišta), dovoljno je prostrana i omogućuje gradnju samostalnog objekta knjižnice na više etaža, a uz to je i prometno dostupna. Ova lokacija dobila je i pozitivne ocjene savjetnice za narodne knjižnice Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo NSK prilikom stručnog nadzora nad radom Knjižnice i čitaonice "Fran Galović" Koprivnica provedenog u lipnju 2015. Ukoliko tijekom 2016. na nivou Grada bude donesena odluka o lokaciji buduće knjižnice, to će biti prvi veliki korak u daljnjem procesu prikupljanja potrebne projektne dokumentacije.

U **Narodnoj knjižnici Virje**, smještenoj u prostoru ukupne veličine 168 m², nedostatak prostora također je sve veći problem, posebno na odjelu za odrasle i u spremištu. Mogućnost proširenja i adaptacije pronađena je u natječaju za sredstva iz EU fondova, na kojeg se javila Općina, s ciljem uređenja i stavljanja u funkciju cijele zgrade - spomenika kulture - u kojoj je knjižnica trenutno jedini stanar. Hoće li se projekt koji je 2015. prijavljen i realizirati, ovisi o rezultatima natječaja.

Knjižnica Sidonije Rubido Erdödy u Gornjoj Rijeci raspolaže s ukupno oko 60m² prostora u kojem su smješteni Dječji odjel i Odjel za odrasle. Za sad prostor može odgovoriti na potrebe ove male općine, ali u doglednom vremenu treba razmišljati o većem prostoru (porast fonda i broja korisnika!) koji bi bio svima dostupniji, jer se knjižnica nalazi na prvom katu u zgradi Općine, bez dizala.

RAČUNALNA OPREMA

Sve knjižnice posjeduju suvremenu računalnu opremu i pružaju internet uslugu korisnicima, a provode i osnovnu edukaciju za rad na računalima te obuku u informacijskom pretraživanju. Oprema je pretežno zadovoljavajuće kvalitete, redovito se održava/nadograđuje/obnavlja, iz proračuna općina i gradova, kroz različite projekte te zahvaljujući sredstvima Ministarstva kulture, a povremeno i Koprivničko-križevačke županije.

Prosječno na nivou Županije na jedno računalo dolazi 296 korisnika, s tim da je najveći broj korisnika po računalu u Koprivnici (492), a najmanji u Virju (39.)

Međutim, **za dodatnu kupnju ili obnovu informatičke opreme ne postoje stalno otvorene linije tako da obnova često nije sustavna, ni pravovremena, nego povremena** - tj. realizira se kad se i ukoliko se uspiju ostvariti sredstva, a ne u skladu s potrebama.

Poželjno bi bilo **iz izvora na svim nivoima (lokalno, regionalno, državno) utvrditi stalne iznose** (s obzirom na parametre kao što su tip knjižnice, broj stanovnika područja, broj korisnika itd.) **koje bi knjižnice redovito namjenski dobivale u svrhu obnove i nabave računalne opreme** - npr. slično kao i za nabavu knjižnične građe.

3. KNJIŽNIČNA GRAĐA

Narodne knjižnice Koprivničko-križevačke županije posjeduju ukupno **319.773 jedinica knjižnične građe**, od čega nešto više od polovice čini fond županijske matične Knjižnice i čitaonice "Fran Galović" Koprivnica. U pogledu veličine fonda, **s obzirom na broj stanovnika jedinice lokalne samouprave u kojoj djeluje pojedina knjižnica, postojeći Standardi ispunjeni su na nivou Županije 98%**, a samo Narodna knjižnica Virje još nije dostigla standard od minimalno 3 knjige po stanovniku u fondu (ostvaren je 89%).

No, ovdje nije uzeto u obzir da koprivnička i križevačka knjižnice putem bibliobusa pokrivaju potrebe daleko većeg područja i znatno većeg broja stanovnika nego što ih živi samo na području njihovih gradova. Realne potrebe za građom, s obzirom na to, višestruko su veće od onih predviđenim postojećim Standardom.

Praksa pokazuje da potrebe za nabavom knjižnične građe iz godine u godinu stalno rastu, ne samo zbog povećanja broja korisnika i raznolikosti njihovih zahtjeva, već i stoga što se u knjižnicama formiraju i sve više koriste **novе zbirke** na drugim medijima (npr. zvučna građa za osobe koje ne mogu čitati standardni tisak, e-knjige te različiti drugi nosači informacija)

U 2015. godini prosječna **ostvarenost nabave knjiga prema Standardima na nivou Županije bila je u postotku smanjena u odnosu na 2014. godinu, s 92% na 84%**. Najveći razlog tome je što je u križevačkoj Knjižnici ostvareno svega **57% Standardima predviđene nabave zbog** nedostatka sredstava, ponajviše od strane Osnivača, koja su bila preusmjerena u projekt nove knjižnice.

Posljednjih nekoliko godina izražen je zabrinjavajući trend smanjivanja namjenskih sredstava za nabavu građe na svim razinama, počevši od Ministarstva kulture RH, koje je smanjilo osobito dotacije sredstava za manje knjižnice - Križevci, Đurđevac, Virje i Gornja Rijeka. Također i većina gradova i općina, osnivača knjižnica, kao i Županija, sve više smanjuju iznose za nabavu građe, uslijed opće krize i smanjenja njihovih proračuna. Sve navedeno već se vrlo loše odražava na poslovanje knjižnica, te će - ako se nastavi - za posljedicu imati značajno smanjenje broja novonabavljenih knjiga i druge građe u knjižnicama, na štetu do sada ostvarenog standarda i nivoa kvalitete usluga za korisnike.

NABAVA IZ OTKUPA I OSTALIH DAROVA

Većina naslova pristiglih u fond putem darova predstavlja otkup Ministarstva kulture RH (53% od svih darova). **U ukupnoj količini nabavljene građe u 2015. godini postotak darovane građe iznosi 24% ili gotovo jednu četvrtinu, što smatramo prevelikim postotkom građe na čiji izbor knjižnice ni knjižničari, a ni korisnici, ne mogu utjecati.**

Osobito treba istaknuti dar koji stiže otkupom Ministarstva kulture - gdje se vrlo malim dijelom radi o građi, npr. beletristici ili dječjoj knjizi koju u većem broju primjeraka trebaju knjižnice (i korisnici), a većinom se radi o publicističkim, stručnim ili znanstvenim naslovima za kojima je vrlo mala ili nikakva potražnja, osobito u manjim knjižnicama. Stoga ta građa neminovno zapunjava spremišta, ali i police u slobodnom pristupu. Izražen je i zabrinjavajući **problem „dvostruke“ kupnje određenih naslova** – knjižnice, osobito one veće, često već ranije kupe dovoljan broj primjeraka određenih naslova koji iz otkupa stignu tek kasnije (kad prođe dugotrajna procedura odabira knjiga za otkup), čime se otkupljeni naslovi automatski pretvaraju u višak.

U narodnim knjižnicama već niz godina zastupamo stav da bi bilo bolje **nacionalno stručno izdavaštvo i domaću književnost poticati tako da se sredstva namijenjena otkupu knjiga preusmjere u sredstva poticanja izdavaštva (bilo autorima, bilo nakladnicima) te da se takvi poticaji uvjetuju smanjenjem cijena tih knjiga na tržištu za krajnje kupce** - bilo građane, bilo knjižnice - a zatim **da se po takvim nižim cijenama ove knjige prodaju dj. distribuiraju kroz knjižare**, a ne da se direktno dostavljaju knjižnicama. Tada bi knjižnice mogle povoljnije kupiti tu građu, ali bi bile u mogućnosti i napraviti drukčiji odabir - pojedinih naslova kupiti više, a drugih opet manje, u skladu s potrebama svake pojedine knjižnice.

ZASTUPLJENOST MULTIMEDIJE

Multimedija se nabavlja sve više, ali još uvijek ne dovoljno u svim knjižnicama, zbog čega je **ostvarenost Standarda u ovom segmentu na razini Županije svega 49%**. Činjenica jest da **potrebe rastu**, ali se i mijenjaju još većom brzinom, tako da u ovom segmentu treba brzo reagirati, što nije uvijek moguće s ograničenim sredstvima kakva knjižnice imaju. **Problem je i brzo zastarjevanje, odnosno brzo habanje medija**, što uvjetuje potrebu za čestim obnovama traženih naslova. **Ova je građa i skuplja od tradicionalne tiskane građe pa traži povećana sredstva.**

4. ČLANSTVO

Treba istaknuti da od početka 2015. godine u Koprivničko-križevačkoj županiji po prvi put bilježimo pokrivenost svih jedinica lokalne samouprave uslugom narodnih knjižnica, bilo stacioniranih ili pokretnih, što znači da su stanovnici u svim gradovima i općinama imali mogućnost korištenja knjižnice.

Na kraju 2015. **u knjižnice i bibliobuse bilo je učlanjeno 15.383 stanovnika, ili na razini Županije prosječno 16%. Od ukupno učlanjenih korisnika, 3.277 ili 21% bili su članovi bibliobusa, što je 3% od ukupnog broja stanovnika u Županiji.**

U odnosu na 2014. godinu, ukupan broj učlanjenih korisnika na razini Županije porastao je za 537 upisanih (14.876 u 2014.; 15.383 u 2015.). Broj novoupisanih (učlanjenih po prvi put) u odnosu na 2014. također je porastao za 333 (3.646 u 2014.; 3.979 u 2015.). Za pretpostaviti je da je to rezultat više različitih faktora, a jedan od najznačajnijih je povećanja obuhvata terena bibliobusima te povećanje broja bibliobusnih stajališta: **u bibliobuse je na kraju 2015. bilo učlanjeno 448 korisnika više nego u 2014.** (2.829 u 2014., 3.277 u 2015. - od toga, 2.810 u koprivničkom i 467 u križevačkom bibliobusu)

Većem broju učlanjenja pridonijela su posve sigurno i unapređenja knjižničnih prostora u Križevcima i Đurđevcu, kao i novost uvođenja besplatne članarine u Virju i Đurđevcu. Također, na veći broj učlanjenih zasigurno su utjecali i aktualni animacijski programi knjižnica te njihova stalna nastojanja da se knjižničnom ponudom što više odgovori na stvarne potrebe korisnika.

Broj učlanjenih ukazuje na trend da se knjižnice - i stacionirane i pokretne - sve više koriste, kao radi posudbe literature za čitanje iz užitka, tako i za učenje i za istraživanje, ali i za druženje i kvalitetno provođenje slobodnog vremena. Također je velik i broj virtualnih posjeta te se u velikoj mjeri koriste virtualne usluge knjižnica (pretreživanje baza podataka o građi, "Pitajte knjižničara" i sl.) što je jednako trendovima u drugim zemljama Europe.

Knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji imaju različite uvjete upisa, odnosno plaćanja članarine za korisnike. U pravilu su **omogućeni povoljniji upisi za pojedine kategorije stanovništva, a sve veći broj knjižnica odlučuje se i potpuno ukinuti članarinu**, što je izvedivo, ukoliko se ta sredstva mogu namaknuti na drugi način - npr. subvencioniranjem članarine od strane jedinica lokalne samouprave.

Od 2008. godine odlukom Grada Koprivnice **besplatan je upis u gradsku Knjižnicu i čitaonicu "Fran Galović" Koprivnica za sve građane Koprivnice** za koje Grad Koprivnica subvencionira članarinu. Istu mogućnost Knjižnica je ponudila i svim općinama u Županiji, a iskoristila ju je Općina Gola, tako da i **mještani Općine Gole ostvaru pravo na besplatan (subvencionirani) upis u koprivničku Knjižnicu.** Općina Legrad omogućila je također besplatan upis u koprivničku knjižnicu subvencioniranjem članarine srednjoškolcima i studentima sa svog područja. Od 2015. godine **besplatan upis korisnicima omogućuju i knjižnice u Virju i Đurđevcu, a također članarinu ne plaćaju niti korisnici koprivničkog bibliobusa.**

Na broj učlanjenih korisnika zasigurno nepovoljno utječe i **nedovoljno te neodgovarajuće radno vrijeme knjižnica** u kojem je na razini Županije **Standard ispunjen s prosječno 80%.** Radno vrijeme knjižnica trebalo bi biti duže kako bi bile što dostupnije (cjelodnevna otvorenost, radne subote), ali za to nema dovoljno zaposlenih stručnih djelatnika.

Među najvećim korisničkim skupinama u knjižnicama su, uz odrasle korisnike, djeca osnovnoškolskog, a sve više i predškolskog uzrasta, dok je posebno brzo rastuća skupina najmlađih - beba do tri godine. **Ukupno na razini Županije djeca 0-15 godina čine oko 1/3 ukupnog članstva.** Također raste broj učlanjenih **nezaposlenih korisnika.** Iako ima i dosta **srednjoškolaca i studenata, kao i umirovljenika, po brojnosti ove skupine nisu izražene kao što bi mogle biti.** Neke od uzroka tome treba tražiti u **nepostojanju zasebnih prostora za mlade,** kojeg u situaciji općeg pomanjkanja prostora nema ni jedna knjižnica, kao i **fizičke nedostupnosti pojedinih knjižnica** zbog smještaja u zgradama dizala, tj. bez prilagođenog pristupa za osobe s teškoćama u kretanju, što je često problem starijim korisnicima.

5. POSUDBA I KORIŠTENJE KNJIŽNICE

Godišnje se u knjižnicama na razini Županije posudi cca 300.000 jedinica knjižnične građe. U odnosu na 2014., bilježi se porast ukupnog broja posjeta korista za 8.327 posjeta ili 4% (na razini cijele Županije.)

Otvorenost knjižnica trebala bi biti veća - Standard je ispunjen prosječno 80%. Svih 5 dana u tjednu cjelodnevno je za korisnike otvorena samo Knjižnica u Koprivnici, dok ostale knjižnice rade po različitim rasporedima, neke dane u jednoj, neke u drugoj smjeni. Međutim, ni koprivnička Knjižnica nema dovoljan broj zaposlenika s obzirom na potrebe, tako da bi mogla raditi sve subote u mjesecu, a ne može biti niti dovoljan broj sati otvorena radnim danom. **Također, i bibliobusi rade u jednoj smjeni, što je daleko ispod potreba na terenu.**

6. AKTIVNOSTI

Knjižnice **organiziraju veliki broj aktivnosti za sve skupine korisnike, a surađuju i s građanima kroz udruge civilnog sektora, s drugim ustanovama** itd. Programi usmjereni poticanju čitanja, edukaciji na različite teme te poticanju korištenja knjižnice i knjižničnih usluga u svrhu cjeloživotnog učenja, stručnog usavršavanja i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Provođe se programi informacijskog i informatičkog opismenjavanja, pruža se podrška u stjecanju kvalifikacija i prekvalifikacija. U odnosu na 2014., bilježi se **porast broja kulturno-animacijskih programa kojih je u 2014. organizirano 852, a u 2015. 933, s ukupno 22.400 posjetitelja.**

Kulturno-animacijski i drugi programi sve se manje financiraju iz sredstava redovne djelatnosti tj. od Osnivača, a sve više iz vlastitih sredstava knjižnica te sredstava sponzora i donatora. Često izvoditelji nastupaju volonterski, u okviru suradnje s udrugama i pojedincima, jer je gostovanje renomiranih pisaca i drugih atraktivnih gostiju knjižnicama često preskupo. Velik dio posla odrađuju i sami knjižničari, u okviru svojih radnih zaduženja. **Sredstva za ovu svrhu su načelno uvijek nedostatna** te se vrsta programa i njihov broj moraju prilagođavati mogućnostima.

7. DJELATNICI

Uz nedostatan, a često i neadekvatan prostor u pojedinim knjižnicama, **najveći problem svih knjižnica jest konstantan, a ponegdje već i zabrinjavajući manjak djelatnika.** Novi zaposlenici već godinama se praktički uopće ne zapošljavaju (osim na zamjene kod odlaska u mirovinu), dok je istovremeno u stalnom porastu broj korisnika i korištenja knjižnica, programa i aktivnosti, rastu fondovi, pojavljuju se nove vrste građe, a rastu i broj i vrste usluga te se mijenjaju potrebe korisnika koje uz to postaju sve složenije.

Iako knjižnice u ostalim parametrima kao što su prostor i oprema, fond i sl. bilježe određene, pa i znatne pomake u zadnjih 15-20 godina, na području kadrovskog ekipiranja situacija je potpuno obrnuta, i postaje sve problematičnija, jer **što se tiče stručnoga osoblja knjižnice uopće ne uspijevaju pratiti ni minimum Standarda, a pogotovo ne stvarne potrebe.**

Ostvarenost Standarda potrebnog broja stručnih zaposlenika na razini Županije je samo 56%, i to gledajući samo jedan parametar - tj. broj stručnih zaposlenika u odnosu na broj stanovnika. U stvarnosti, kad se uzmu u obzir i drugi parametri kao što su broj odjela i službi, broj smjena rada, broj etaža na kojima knjižnica djeluje, vrste i količina usluga koje pruža itd. - taj bi postotak bio još i znatno manji. Napr., **koprivnička knjižnica po parametru broja stanovnika ispunjava Standarde sa 75%, a realno kad se ubroje i ostali parametri, Standard je ispunjen sa svega 38%.**

Slično je i s ostalim knjižnicama: na primjer, **u Virju i Gornjoj Rijeci općinske knjižnice imaju samo po jednu djelatnicu koje su ujedno i ravnateljice i knjižničarke** te same obavljaju sve poslove u knjižnici. Iako Standardi traže u najmanjoj knjižnici zapošljavanje barem 2 osobe (1 VSS i 1 SSS) to se u praksi ne ostvaruje, s obrazloženjem osnivača - općina da nemaju sredstava.

Osobito je teška situacija u Križevcima, gdje nakon preseljenja u novu zgradu, s 500 na 1450 m² prostora, Knjižnica i dalje radi s istim brojem zaposlenika - ukupno njih 9, od čega je 6 stručnih zaposlenika u samoj knjižnici + ravnateljica, spremačica i vozač/knjižničar u bibliobusu. Zbog nedostatka osoblja Knjižnica je prisiljena je raditi samo u jednoj smjeni, ali Osnivač – Grad Križevci ipak traži od Knjižnice da s istim brojem osoblja organizira rad tijekom cijelog dana, uspkros tome što niti nakon više upozorenja na ovaj problem i zamolbi da se problem rješi, nije do sada pokazao ni volju niti spremnost da se u knjižnici zaposli dodatno osoblje.

Redovna je pojava u svim sredinama da **Osnivači, kao i korisnici, očekuju od knjižnica sve više - primjerice, da budu otvorene za korisnike što duže, tj. da rade tijekom cijelog dana, kao i subotama, da se na upite i informacijske zahtjeve korisnika odgovara brzo i kvalitetno, da građa bude nabavljena u što kraćem roku nakon pojavljivanja na tržištu, brzo i efikasno obrađena i dostupna, da online baze budu točne i ažurne, da knjižnice u svojim programima uvažavaju interese i potrebe najrazličitijih grupacija korisnika** itd. Ali, **sve to nedovoljno ili nikako ne prati porast broja djelatnika**, koji bi mogli u adekvatnom vremenu i na odgovarajući način pružati sve potrebne usluge korisnicima, a uz to na vrijeme i kvalitetno obavljati sve druge stručne poslove, te provoditi maksimalno angažiranu kulturnu i javnu djelatnost.

Voditeljica Županijske matične službe
Ljiljana Vugrinec, prof., knjižničarska savjetnica

U PRIVITKU:

Statistički pokazatelji o stanju narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji za 2015. (tabele)